

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ทุนทางสังคม:
กรณีศึกษาชุมชนนครชุม กำแพงเพชร

Guidelines for the Creative Community-Based Tourism
Promotion by Social Capital: A Case Study of
Nakornchum Community, Kamphaeng Phet

ชนิษฐา ใจเป็ง¹

Chanistha Jaipeng

Received: February 20, 2020

Revised: March 11, 2020

Accepted: March 12, 2020

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ทุนทางสังคม: กรณีศึกษาชุมชนนครชุม กำแพงเพชร ซึ่งเป็นนโยบายตามยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ เพื่อนำไปสู่การสร้างเศรษฐกิจฐานรากที่อยู่บนความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคมวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ความเป็นไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทุนทางสังคมของชุมชนนครชุม กำแพงเพชร และเพื่อกำหนดแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ทุนทางสังคมของชุมชนนครชุม ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกภาคสนาม กลุ่มตัวอย่างเป็นการเลือกแบบเจาะจง โดยเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชนนครชุมจำนวน 60 คน ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนนครชุมเป็นชุมชนที่มีทุนทางสังคมที่น่าสนใจในด้านทุนทางปัญญาและวัฒนธรรม และมีระบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อเสนอแนะจากการวิจัยนี้ คือ ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนทุกขั้นตอน และควรส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ

คำสำคัญ: แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ทุนทางสังคม

Abstract

The research titled “Guidelines for the Creative Community-based Tourism Promotion by Social Capital: A Case Study of Nakornchum Community, Kamphaeng Phet, is based on the policy in accordance with the national development strategies which aim to develop a fundamental economy which sustainability of the environment, society and culture as well as Thai identity. Through qualitative research methodology, this research aimed to study social capital of Nakhon Chum community, Kamphaeng Phet,

¹ อาจารย์ประจำ สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยวและบริการ คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยคริสเตียน อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม 73000 โทรศัพท์ 0-3438-8555 e-mail: peeup@hotmail.com

and to set the guideline for promoting the creative community-based tourism by using Nakornchum Community's social capital. Data collection instruments were questionnaire and field notes. The purposive sampling method was employed, and 60 stakeholders were recruited as participants. The findings revealed that Nakornchum community is a community that has interesting intellectual and cultural social capital and an effective community-based tourism management system. The suggestions of this research are that the community needs to emphasize on the community participation in all steps and that the creative community-based tourism should be promoted through various media channels.

Keywords: Guidelines for the promoting tourism, Creative Community-Based Tourism, social capital

ความเป็นมา/บทนำ

“การท่องเที่ยวโดยชุมชน” ถูกนำมาใช้เป็นกลไกในการขับเคลื่อนและพัฒนาท้องถิ่น (พองจันทร์ หลวงจันทร์ดวง, 2561, น. 1) โดยตั้งบนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า “การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน และการท่องเที่ยวที่จะพัฒนาให้เป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้นั้น ชุมชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว” ชุมชนจะได้รับผลประโยชน์ทั้งในรูปแบบที่เป็นผลประโยชน์ตอบแทนอิงตามระบอบทุนนิยมและในรูปแบบความยั่งยืนของการพัฒนาในแต่ละชุมชน และยังรวมถึงกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้น โดยเน้นการเรียนรู้ การถ่ายทอดจากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชุมชน ตลอดจนการมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยนระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในชุมชน ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวจะไม่เป็นเพียงแค่นักท่องเที่ยว แต่จะกลายเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เพราะได้มีโอกาสเข้าไปดำเนินชีวิตร่วมกันกับชุมชนนั้น ๆ (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ, 2556, น. 3)

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ (Creative Community-Based Tourism: C-CBT) เป็นหนึ่งในการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างต่อเนื่อง โดยเป็นเครื่องมืออนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตอันดีงาม ทั้งยังเป็นกระบวนการพัฒนาชุมชนโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือสำคัญเพื่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (ภุริวัจน์ เดชอุ่ม, 2556, น. 332) เกิดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านและผู้มาเยือน อันนำมาซึ่งการเติบโตอย่างยั่งยืน ซึ่งการที่จะนำไปสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ได้นั้น พื้นที่ดังกล่าวต้องมีองค์ประกอบทางด้านทุนทางสังคม (ภัยมณี แก้วสง่า, 2555, น. 92)

“กำแพงเพชร” เป็นจังหวัดภาคเหนือตอนล่างที่มีประวัติศาสตร์เก่าแก่ที่ได้ซ่อนมนต์เสน่ห์ ความยิ่งใหญ่ของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ความสมบูรณ์ของโบราณสถาน และความน่าสนใจไว้มากมาย โดยเฉพาะ นครชุม ซึ่งเป็นตำบลเล็ก ๆ ในอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร ที่มีประวัติยาวนานหลายร้อยปี อยู่ติดลุ่มแม่น้ำปิงซึ่งมีลำคลองที่สำคัญ คือ “คลองสวนหมาก” เนื่องจากนครชุมในอดีตเป็น

เมืองคำชาย โดยเฉพาะการค้าไม้และของจำเป็นอื่น ๆ ซึ่งมีทั้งพ่อค้าและแรงงานมาจากต่างถิ่นทั้ง ไทย จีน กระเหรี่ยง มอญ ลาว จึงทำให้มีวัฒนธรรมที่หลากหลาย นอกจากนั้น ยังมีประวัติเล่าขานมากมาย หนึ่งในนั้นคือ “ตำนานข้าวฟ้าดินสลาย” ที่เป็นนวนิยายชื่อดังของ “ครูมาลัย ชูพินิจ” ที่นำบรรยากาศและประวัติศาสตร์ของเมืองนครชุมมาเป็นฉากหลัง พร้อมกับหยิบเรื่องราวชีวิตของ “พะโป้” ชาวกระเหรี่ยง ผู้ได้รับสัมปทานไม้แห่งเมืองกำแพงเพชร ที่มาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บริเวณปากคลองสวนหมากมาเป็นตัวละครในนวนิยายที่แต่งขึ้น นอกจากนั้น ยังมีผลงานของครูมาลัยที่บันทึกเรื่องราวของนครชุมและคลองสวนหมากไว้อย่างละเอียดครบถ้วนในหนังสือเรื่อง “ทุ่งมหาธาตุ” (เทศบาลเมืองกำแพงเพชร, 2558, น. 1-2).

จังหวัดกำแพงเพชร ได้กำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาท้องถิ่นในเขตจังหวัดกำแพงเพชร คือ “เมืองกล้วยไข่ที่น่าอยู่ ควบคู่เกษตรกรรมเทคโนโลยีเอกด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เติบโตประจักษ์ เมืองมรดกโลก ยกระดับสังคมและคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน” โดยกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของจังหวัดกำแพงเพชร ในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวไว้ในหลายยุทธศาสตร์ด้วยกัน แต่จากการประเมินผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรม กีฬานันทนาการ และการท่องเที่ยวในแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวของเทศบาลเมืองกำแพงเพชร ปี พ.ศ. 2558 (เทศบาลเมืองกำแพงเพชร, 2558, น. 34) พบว่า การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร และมีข้อจำกัดหลายประการที่ยังไม่บรรลุตามเป้าหมาย และยังมีปัญหาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวกที่ยังไม่เพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนยังขาดความต่อเนื่อง คณะกรรมการด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวยังขาดทักษะความรู้ในด้านต่าง ๆ เป็นต้น อีกทั้งผลจากสถานะเศรษฐกิจตกต่ำส่งผลให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยววันน้อยลง

จากเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญและความจำเป็นในการส่งเสริมและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยการบูรณาการแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนกับทุนทางสังคมที่มีอยู่เดิมในชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตแบบชุมชนท้องถิ่นที่แท้จริง มิใช่ปรุงแต่งมาเพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาทุนทางสังคมของชุมชนนครชุม กำแพงเพชร ในการกำหนดแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ทุนทางสังคมของชุมชนนครชุม กำแพงเพชร โดยกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิถีชีวิต วัฒนธรรม และเป็นการสร้างประสบการณ์ที่น่าประทับใจแก่ผู้มาเยือน (พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์, 2557, น. 651) เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนนครชุม ให้มีศักยภาพรองรับการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ การจัดการการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เป็นกระบวนการสำคัญในการก่อเกิดจิตสำนึกร่วมกัน ในการรักษาสมดุลของระบบนิเวศในชุมชน โดยเกิดจากการร่วมคิด ร่วมทำ และการสร้างกระบวนการกลุ่ม เมื่อมีการจัดการอย่างเป็นระบบและประสบความสำเร็จแล้ว ยังสามารถขยายผลไปในพื้นที่ข้างเคียงและพื้นที่อื่น ๆ ให้กลายเป็นแหล่งเรียนรู้ของสังคม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่าย จนกลายเป็นพลังในการสร้างฐานความรู้สำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาทุนทางสังคมของชุมชนนครชุม กำแพงเพชร
2. เพื่อกำหนดแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ทุนทางสังคมของชุมชนนครชุม กำแพงเพชร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ทุนทางสังคม: กรณีศึกษาชุมชนนครชุม กำแพงเพชร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

ขอบเขตในการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชนนครชุม ได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของเทศบาลตำบลนครชุม จำนวน 3 คน คณะกรรมการชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนนครชุม จำนวน 47 คน และประชาชนชาวบ้านจำนวน 10 คน รวมกลุ่มตัวอย่างจำนวน 60 คน

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ชุมชนนครชุม ตำบลนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา/ประเด็น

การวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะทุนทางสังคมในชุมชนนครชุม และ กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในชุมชนนครชุม เพื่อนำผลจากการศึกษามากำหนดแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยใช้ทุนทางสังคม

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัยตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2561 – 30 กันยายน 2562 รวมระยะเวลา 12 เดือน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

1. แบบบันทึกภาคสนาม เป็นแบบบันทึกสภาพแวดล้อมและบริบทที่เกี่ยวข้องขณะสัมภาษณ์และการเดินสำรวจชุมชนเพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพของชุมชน รวมถึงการศึกษาประวัติความเป็นมาสภาพของชุมชน องค์กรประกอบพื้นฐานต่าง ๆ ของชุมชน ทั้งนี้ รวมถึงการสังเกตโดยการเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนและการสังเกตโดยไม่เข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน

2. แบบสัมภาษณ์ โดยกำหนดโครงสร้างและเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการศึกษา และได้ศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างแบบสัมภาษณ์ในการวิจัย ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสมของสำนวนภาษาและความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามตัวแปร (Index of Item-Objective Congruence : IOC) เพื่อหาความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) แล้วนำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย จากนั้นนำไป

ทดลองใช้กับเจ้าหน้าที่ในองค์การบริหารส่วนตำบลที่ไม่ใช่ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย แล้วนำกลับมาปรับปรุงก่อนนำไปใช้จริงในเก็บข้อมูลภาคสนาม มีการตรวจสอบแบบสามเส้า เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้องและเชื่อถือได้ มีการหาข้อมูลจากหลายฝ่ายหรือใช้วิธีการหลายวิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็นเดียวกัน เพื่อพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้นั้นถูกต้องหรือไม่

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยดังนี้

ข้อมูลปฐมภูมิ

1. การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 60 คน ใช้วิธีการสัมภาษณ์รายบุคคลแบบเผชิญหน้า โดยผู้วิจัยจะนัดกับผู้ให้ข้อมูล เพื่อเข้าไปสัมภาษณ์ โดยมีการขออนุญาตอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการตามความสะดวก ทั้งนี้ ได้มีการกำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ เครื่องบันทึกเสียง ร่วมกับแบบบันทึกภาคสนาม ทั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ ทำให้บรรยากาศในการสัมภาษณ์เป็นธรรมชาติและมีความยืดหยุ่นมากที่สุด เริ่มต้นถามด้วยคำถามปลายเปิดแบบง่ายก่อน เพื่อกระตุ้นให้ผู้ให้ข้อมูลเริ่มคิดเกี่ยวกับประเด็นที่จะสัมภาษณ์ ในลักษณะทั่ว ๆ ไป เมื่อเข้าสู่บรรยากาศการสนทนามากขึ้น จึงใช้คำถามที่ตรงประเด็นมากขึ้นเพื่อนำสู่ประเด็นที่มีความเฉพาะเจาะจง

2. การจดบันทึก ผู้วิจัยจะทำการบันทึกในแบบบันทึกภาคสนามทั้งในขณะที่เก็บข้อมูล และการบันทึกข้อมูลจากการสังเกต ในขณะที่สัมภาษณ์

3. การสังเกต โดยใช้ทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม คือการที่ผู้วิจัยมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนผ่านกระบวนการสามขั้น คือ การสังเกต การซักถาม และการจดบันทึก เพื่อให้ได้ข้อมูลจริงจากผู้ถูกสังเกต และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม คือ การที่ผู้วิจัยเฝ้าสังเกตอยู่ภายนอก ไม่เข้าไปร่วมในกิจกรรมที่ชุมชนกระทำอยู่ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีการสังเกตตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และจดบันทึกในแบบบันทึกภาคสนาม

ข้อมูลทุติยภูมิ

การเก็บข้อมูลทุติยภูมิมาจากการค้นคว้า แนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัย บทความทางวิชาการ ตำรา เอกสาร วารสาร รวมทั้งเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนนครชุมจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์เชิงเนื้อหา ให้ครอบคลุมทุกมิติ และเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์การวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร ผู้วิจัยนำข้อมูลจากเอกสารซึ่งประกอบด้วย แนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัย บทความทางวิชาการ ตำรา เอกสาร วารสาร รวมทั้งเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย โดยใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content analysis)

2. ข้อมูลจากภาคสนาม จากการสัมภาษณ์ การสำรวจ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยการวิเคราะห์ข้อมูลได้ทำไปพร้อม ๆ กับการเก็บข้อมูล โดยการเก็บข้อมูลจะอาศัยประเด็นคำถามในแบบสัมภาษณ์เป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการประมวลผล และวิเคราะห์

ภาพรวม หากพบว่าข้อมูลหรือประเด็นใดข้อมูลยังไม่ชัดเจน ผู้วิจัยจะใช้วิธีการตรวจสอบเนื้อหาที่มีอยู่เป็นเบื้องต้น อาจมีการสัมภาษณ์ และเก็บข้อมูลภาคสนามเพิ่มเติมอีกครั้ง

3. การตรวจสอบข้อมูล โดยทำการตรวจสอบความถูกต้อง ความครบถ้วนสมบูรณ์ และแยกประเภทข้อมูลให้เรียบร้อย เพื่อให้ได้ข้อมูลรายละเอียดข้อเท็จจริงของความคิดเห็น และข้อเสนอแนะของผู้ให้ข้อมูล โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความถูกต้องจัดหมวดหมู่และวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ และการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า เพื่อนำข้อมูลทั้งหมดมาเขียนรายงานการวิจัยในเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

ผลการวิจัย

1. การศึกษาทุนทางสังคมของชุมชนนครชุม กำแพงเพชร

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ชุมชนนครชุม กำแพงเพชร เป็นชุมชนที่มีทุนทางสังคมที่น่าสนใจ และมีระบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์องค์ประกอบของทุนทางสังคม โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ตามการแบ่งประเภททุนทางสังคมของสำนักพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต (2546, น. 1-2) ดังนี้

1. ทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพ มีความรู้ สติปัญญา และทักษะ มีคุณธรรม มีวินัย และความรับผิดชอบ มีทัศนคติที่ดีในการทำงาน และทำประโยชน์ต่อส่วนรวม

2. ทุนสถาบัน ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา ศาสนา การเมือง รวมทั้งองค์กรที่ตั้งขึ้นมา เช่น องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชุมชน สมาคมวิชาชีพ ฯลฯ

3. ทุนทางปัญญาและวัฒนธรรม ครอบคลุมถึงระบบคุณค่า เช่น คุณธรรม วินัย จิตสำนึก สาธารณะ วัฒนธรรมไทย และภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ

ในด้านทุนมนุษย์ พบว่า โดยพื้นฐานแล้ว ประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนนครชุมนับถือศาสนาพุทธ มีความเชื่อเกี่ยวกับบาป บุญ และเวรกรรมแต่ชาติปางก่อน ทำบุญในวันสำคัญทางศาสนาและมีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่น เวียนเทียน ก่อพระเจดีย์ทราย ส่วนความเชื่อ จะเชื่อในเรื่องผีเจ้าพ่อเจ้าแม่ร่างทรง ด้านประเพณีที่ปฏิบัติสืบกันมา เป็นประเพณีเกี่ยวกับความเชื่อของชนเผ่าดั้งเดิมและศาสนา รวมถึงมีการช่วยเหลืออุปถัมภ์กันระหว่างคนในชุมชน อีกทั้งยังมีผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน ครูภูมิปัญญาซึ่งเป็นบุคคลที่มีองค์ความรู้ความสามารถและทักษะหลากหลาย อาทิ คุณสมหมาย พะยอม เป็นผู้ริเริ่มในการสร้างแหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุม คุณประภาศรี เอกปาน ลูกสาวคุณยายถวิล เอกปาน ต้นตำรับขนมโบราณแห่งบ้านปากคลองใต้ ที่ยังดำเนินตามรอยทำขนมข้าวตอกอัด และคุณบุญเมือง อินทร์จันทร์ เจ้าของผัดไทยเจ้าเก่าดั้งเดิม ที่อยู่คู่ตลาดนครชุมมานาน

ในด้านทุนสถาบัน พบว่า ชุมชนนครชุมมีการร่วมมือกันบูรณาการการทำงานแบบมีส่วนร่วมกับหลากหลายหน่วยงาน อันส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งกลมเกลียวในชุมชน และเหนือสิ่งอื่นใด ทำให้ชุมชนรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของร่วมกัน เกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและประเพณีของตน โดยมีการร่วมมือในการวางแผน เสนอสภาพประเด็นปัญหา และแนวทางดำเนินการแก้ไขปัญหาการจัดการการท่องเที่ยว

ของชุมชนนครชุม โดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องประกอบด้วย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์การบริหารส่วนตำบลนครชุม กรมศิลปากร องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช ประชาชนชาวบ้านนครชุม ชมรมการท่องเที่ยวของชุมชนนครชุม รวมถึงชมรมพระเครื่อง

ในด้านทุนทางปัญญาและวัฒนธรรม ชุมชนนครชุมมีงานประจำปี คือ ประเพณีโนบพระเล่นเพลง ซึ่งเป็นประเพณีสำคัญที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ที่กล่าวถึงว่า พญาลิไทได้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุจากลังกามาบรรจุไว้ที่องค์พระเจดีย์ วัดพระบรมธาตุ ตำบลนครชุม และได้มีการจัดขบวนของเจ้าผู้ครองนครไปนมัสการพระสารีริกธาตุ ด้วยเหตุนี้ จังหวัดกำแพงเพชรจึงได้ฟื้นฟูประเพณีโนบพระเล่นเพลงขึ้นในปี พ.ศ. 2526 ด้วยการจัดขบวนแห่พยุหยาตราจำลอง เพื่อไปนบพระและเวียนเทียนรอบพระบรมธาตุเจดีย์าราม และได้มีการแสดงการละเล่น การแสดงแสง สี เสียง ดังนั้น งานนบพระเล่นเพลงจึงถือเป็นงานประจำปีของจังหวัดกำแพงเพชร เป็นการฟื้นฟูและเผยแพร่ประเพณีดั้งเดิมที่ถ่ายทอดให้กับคนรุ่นใหม่ได้เข้าใจถึงประวัติความเป็นมาของท้องถิ่นตน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความภูมิใจในประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชน ที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์ความเป็นชุมชน ทำให้คนในชุมชนเกิดแนวคิดในการสืบค้นถ่ายทอด และฟื้นฟูวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อสร้างความภาคภูมิใจแก่คนในชุมชนด้วยการเผยแพร่ภูมิปัญญาผ่านการสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อให้ผู้มาเยือนมีส่วนร่วมในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนชาวนครชุม

2. การกำหนดกลยุทธ์และแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ทุนทางสังคมของชุมชนนครชุม กำแพงเพชร

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ทุนทางสังคม: กรณีศึกษาชุมชนนครชุม กำแพงเพชร ในด้านปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของชุมชนนครชุมที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ทุนทางสังคม สามารถสรุปโดยใช้รูปแบบเครื่องมือวิเคราะห์ (SWOT Analysis) ดังนี้

จุดแข็ง (Strength: S)

ชุมชนนครชุม เป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน มีกรุพระเครื่องที่มีชื่อเสียงจำนวนมาก เป็นแหล่งรวมอารยธรรมที่มีความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติ เช่น อพยยา สุโขทัย และพม่า โบราณสถานก่อสร้างด้วยหินศิลาแลงทั้งหมด มีความเป็นเอกลักษณ์ที่มีคุณค่าของชุมชนนครชุม เป็นแหล่งรวบรวมเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญของจังหวัดกำแพงเพชร ภายในชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายทางประวัติศาสตร์ มีสภาพทางนิเวศที่เหมาะสมแก่การท่องเที่ยวและการศึกษาเรียนรู้ตลอดปี และสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว อีกทั้งคนในชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาในชุมชนของตน และมีความสามารถในด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนเป็นอย่างดี บุคลากรมีความสามัคคีในการปฏิบัติหน้าที่การทำงานของตนเอง คนในชุมชนเห็นความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน และมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติตาม ร่วมติดตามประเมินผล อีกทั้งมีการพัฒนาศักยภาพทางด้านความรู้ความสามารถของตนเองอยู่

เสมอ รวมถึงมีการรักษาวัฒนธรรมและยังคงความเก่าแก่ของชุมชนไว้ มีความพร้อมที่จะช่วยเหลือ
นักท่องเที่ยว มีมนุษยสัมพันธ์ดีมีน้ำใจเอื้ออารี และมีความต้องการเข้าร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว
โดยชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน อีกทั้งยังได้รับความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน

จุดอ่อน (Weakness: W)

แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนนครชุมไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ห้องน้ำ ไฟฟ้า อย่างเพียงพอ
และทั่วถึง ที่จอดรถตามแหล่งท่องเที่ยวของโบราณสถานไม่มีบุคลากรดูแลรับผิดชอบ คนในชุมชนนครชุม
ขาดทักษะทางด้านภาษาอังกฤษที่จะใช้สื่อสารกับชาวต่างชาติ ข้อมูลการติดต่อระหว่างนักท่องเที่ยวกับ
องค์กรไม่มีการปรับปรุงให้เป็นปัจจุบัน และไม่มีการเรียกเก็บค่าบริการจากนักท่องเที่ยว จึงทำให้ไม่มี
เงินทุนที่จะนำมาใช้ในการทำนุบำรุงแหล่งท่องเที่ยวได้

โอกาส (Opportunities: O)

พระเครื่องของชุมชนนครชุมมีเอกลักษณ์และมีชื่อเสียงอย่างมาก มีเทคนิคการทำพระเครื่อง
พิมพ์มือ ซึ่งดงามน่าเชื่อถือ ใช้ดินเหนียวดี และมีกระบวนการทำแบบดั้งเดิม จึงเป็นที่ต้องการของตลาด
พระเครื่อง อีกทั้งพระเครื่องของชุมชนนครชุมยังเป็นพระเครื่องที่มีอายุเก่าแก่ จึงมีมูลค่าเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ
และยังมีขนมโบราณที่ทำด้วยวิธีแบบดั้งเดิม เช่น ข้าวตอกอัด เมี่ยงมะพร้าวคั่ว เป็นต้น มีการเผยแพร่และ
เปิดให้มีการเรียนรู้เพื่อเป็นการอนุรักษ์ให้คงอยู่กับชุมชนต่อไป ทั้งยังมีประเพณีและวัฒนธรรมที่เก่าแก่
โบราณของชุมชนนครชุม เช่น นบพระเล่นเพลง ตลาดย้อนยุคของชุมชนนครชุม มีการแต่งกายย้อนยุค
พ่อค้า แม่ค้า และคนเดินตลาดสามารถแต่งกายย้อนยุคเพื่อเข้าร่วมงานได้ รวมไปถึงที่อยู่อาศัยของ
ชุมชนนครชุมยังคงเป็นบ้านไม้โบราณ

อุปสรรค (Threats: T)

ก่อนหน้านี้บ้านพะโป้ที่ได้รับการดูแลจากกรมศิลปากร เกิดความล่าช้าและมีปัญหาทางด้าน
เอกสารทำให้ไม่ผ่านการประเมินในการบูรณะซ่อมแซมให้สมบูรณ์ ต่อมาภายหลังได้ผ่านการประเมินแต่
ไม่สามารถบูรณะได้เพราะทรุดโทรมเกินไป จึงต้องรื้อออกและทำใหม่เท่านั้น แต่ยังไม่ได้รับงบประมาณ
ในการบูรณะ การทำพระเครื่องของชุมชนนครชุม มีเพียงคุณลุงสมหมาย พะยอม เพียงคนเดียวที่ทำได้
ทำให้ไม่เพียงพอต่อความต้องการของคนทั่วไป ทั้งนี้นักท่องเที่ยวมักมาเที่ยวตามสื่อสังคมออนไลน์ที่บอก
ต่อกัน และน้อยครั้งที่จะกลับมาเที่ยวอีก เพราะเป็นแหล่งชมโบราณสถานไม่ได้มีการทำกิจกรรม
การละเล่น จึงมีเพียงกลุ่มที่ต้องการศึกษาเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวเพียงเท่านั้น

การจัดทำกลยุทธ์ How to จากการวิเคราะห์ SWOT

จุดแข็งขยายโอกาส

1. ได้รับการตอบรับและให้ความสนใจเป็นอย่างดีจากกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวที่ตลาด
ย้อนยุคนครชุมเพิ่มมากขึ้น
2. นักท่องเที่ยวกลุ่มพระเครื่องมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น และขยายใหญ่ขึ้น
3. ชุมชนนครชุมเป็นแหล่งรวบรวมอารยธรรมทางประวัติศาสตร์อันยาวนาน เหมาะแก่
นักท่องเที่ยว ที่ต้องการศึกษาและสนใจในประวัติศาสตร์

4. โบราณสถาน การทำขนมโบราณ และศูนย์เรียนรู้การทำพระเครื่อง นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี

5. องค์กรต่าง ๆ ส่งเสริมและเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวที่ชุมชนนครชุมเมืองโบราณที่มีประวัติศาสตร์ดั้งเดิม

จุดแข็งเชิงอุปสรรคอย่างไร

1. การส่งเสริมการจัดอบรมและให้ความรู้แก่ชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีความรู้และความสามารถในการนำเสนอหรือให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวอย่างถูกวิธี

2. การมีเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเอกชน เข้ามาให้คำปรึกษาหรือคำแนะนำเกี่ยวกับการจัดการ และการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของตลาดชุมชนนครชุม ให้มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวที่ดี

3. สนับสนุนให้คนในชุมชน รวมถึงผู้มีส่วนได้เสียในการท่องเที่ยว เช่น บ้าน วัด โรงเรียน ให้ความเข้มแข็งในด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษ

การชนจุดอ่อนโดยอาศัยโอกาสอย่างไร

1. ชุมชนจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้นักท่องเที่ยวลงมือทำพระเครื่องและขนมโบราณ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว เช่น โพสต์รูปลงสื่อสังคม (Social media) การจับกลุ่มทำกิจกรรมร่วมกันของนักท่องเที่ยวกับชาวบ้านเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี และเกิดความสนุกสนานไม่น่าเบื่อ

2. ชุมชนมีการทำตารางแผนการท่องเที่ยวให้เกิดความชัดเจน โดยมีการกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ทุนทางสังคม มีการเยี่ยมชมวิถีชีวิตโบราณและแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานของชุมชนนครชุม

3. ชุมชนจัดอบรมและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการนำเสนอและให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวทางสื่อสังคม (Social media) และเว็บไซต์ต่าง ๆ อย่างทั่วถึงและมีความโดดเด่นน่าดึงดูดใจ

4. ชุมชนมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีศักยภาพอยู่ตลอดเวลาเพื่อพร้อมต้อนรับนักท่องเที่ยว

5. ชุมชนและหน่วยงาน มีการปรับข้อมูลในการติดต่อให้เป็นปัจจุบันอยู่ตลอดเวลา เพื่ออำนวยความสะดวกในการประสานงานกับนักท่องเที่ยวที่ต้องการเข้ามาติดต่อท่องเที่ยวในชุมชนนครชุม

การลดจุดอ่อนเพื่อหลีกเลี่ยงอุปสรรค

1. เป็นชุมชนต้นแบบในการเปิดให้นักเรียน นักศึกษา สามารถเข้ามาเรียนรู้และปฏิบัติงานในการทำพระเครื่องและขนมโบราณ เพื่อร่วมสืบสานอนุรักษ์วัฒนธรรมเก่าแก่ของชุมชนนครชุมและสร้างจิตสำนึกให้นักท่องเที่ยว นักศึกษา เห็นความสำคัญของโบราณสถานเก่าแก่ของชุมชนนครชุม

2. การนำเสนอขนมข้าวตอกอัด ซึ่งเป็นขนมเก่าแก่โบราณที่มีอายุมากกว่า 80 ปี เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความสนใจอยากเดินทางมาลิ้มลองที่ชุมชนนครชุม ด้วยรสชาติ ความน่ารับประทาน และกรรมวิธีในการทำเป็นขนมโบราณที่ทำสดใหม่วันต่อวัน

การอภิปรายผล

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ทุนทางสังคมของชุมชนนครชุมจะพัฒนาต่อไปได้ ต้องมีการส่งเสริมการสร้างเสริมความเข้มแข็งในชุมชน สร้างจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนให้รู้สึกรักและหวงแหน

ในความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ อันเป็นมรดกสำคัญของชุมชนผ่านกระบวนการถ่ายทอดความรู้ โดยสิ่งสำคัญ คือ คนในชุมชนต้องร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาในด้านต่าง ๆ เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวแล้วจะต้องสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว มีการต้อนรับที่อบอุ่น การดูแลเอาใจใส่ การให้ความรู้ และการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวแล้วจะมีความรู้สึกประทับใจในมิตรภาพของคนในชุมชน รวมถึงทัศนียภาพและความงดงามของสถานที่ท่องเที่ยว นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน เช่น อาหารพื้นบ้าน เอกลักษณะการแต่งกาย อาชีพดั้งเดิมของชุมชน ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งการจัดกิจกรรมเหล่านี้ สามารถให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง และยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ท้องถิ่น ที่อาจจะหาชมจากที่อื่นไม่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวีระพล ทองมา, วินิตรา ลีละพัฒนา, และ นวนจันทร์ ทองมา (2554) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของชุมชนชาวจีนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จอน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ที่พบว่า ศักยภาพของชุมชนชาวจีนยูนาน (บ้านยาง) มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในระดับมาก เนื่องจากในพื้นที่ของชุมชนเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑสถานหลวงที่ 1 (ฝาง) โดยมุ่งเน้นให้ชุมชนและคนภายในชุมชนเป็นศูนย์กลางของการนำเสนอเรื่องราวประวัติศาสตร์ความเป็นมา ภูมิปัญญา ความรู้และประสบการณ์ผ่านทางนิทรรศการ วัตถุที่สะสมมาตั้งแต่อดีต หลักฐานทางประวัติศาสตร์ในชุมชน ให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงอนุรักษ์ อีกทั้งควรมีการส่งเสริมการจัดอบรม การถ่ายทอดความรู้ การส่งเสริมประชาสัมพันธ์ การฝึกอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนและเป็นการสืบทอดประวัติศาสตร์ของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑารัตน์ เจือจิ้น (2555) ที่ศึกษาเรื่องแนวทางการจัดการท่องเที่ยววัฒนธรรมบ้านน้ำเขียว จังหวัดตราด ที่ผลการวิจัยได้เสนอแนวทางการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมว่า จำเป็นต้องมีการศึกษาประวัติศาสตร์ พัฒนาการของพื้นที่ ทรัพยากรทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่มีในชุมชน นำไปสู่การเรียนรู้และถ่ายทอดให้คนในชุมชนและคนนอกชุมชนได้เข้าใจภาคภูมิใจ และสร้างความเข้มแข็งในชุมชนได้ในที่สุด

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

นครชุม ในอดีตเป็นเมืองหน้าด่านของอาณาจักรสุโขทัย ปัจจุบันเป็นตำบลเล็ก ๆ ของจังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งเป็นเมืองเก่าแก่ที่มีศิลปวัฒนธรรมจนถูกยกให้เป็นเมืองมรดกโลกอีกแห่งหนึ่ง มีการสืบทอดและผสมผสานความเป็นอยู่ของคนมอญ คนลาว และคนพื้นที่ไว้ด้วยกันอย่างแนบแน่น ผู้คนยังดำเนินชีวิตตามปกติในเมืองโบราณที่หลากหลายชนเผ่าอยู่ร่วมในชุมชนอย่างสงบสันติสุข โดยสภาพของตึกรามบ้านช่องและบรรยากาศโดยรวม ยังมีกลิ่นอายของอดีตอยู่ ด้วยเหตุนี้ชุมชน เทศบาลหน่วยงานราชการ และเอกชน จึงได้ร่วมกันรื้อฟื้นนครชุมแบบดั้งเดิมอีกครั้ง โดยหวังทำให้เป็นตลาดย้อนยุคนครชุมสมัยใหม่ที่มีเอกลักษณ์ไม่เหมือนใคร คนที่จะมาขายของได้จะต้องเป็นคนที่อยู่ในชุมชนนครชุมเท่านั้น ต้องแต่งตัวย้อนยุค ของที่นำมาจำหน่ายจะเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่สืบทอดจากภูมิปัญญา

ดั้งเดิมของที่นี่ เช่น อาหาร ขนม ข้าวของเครื่องใช้ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าแนวทางพัฒนาที่สำคัญสำหรับชุมชนนครชุม คือ มุ่งเน้นพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพของคนในชุมชน ให้สามารถนำทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่น มาบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ทุนทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เช่น การสาธิตการทำพระเครื่องเมืองนครชุม เป็นต้น หรืออาจเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นที่ไม่มีที่ใดเหมือน เช่น การทำขนมข้าวตอกอัด เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชมในชุมชนนครชุมได้เป็นอย่างดี แต่ทั้งนี้ต้องมีการบริหารจัดการที่ดี มีการประชาสัมพันธ์ และมีการร่วมแรงร่วมใจจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งคนในชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงภาคธุรกิจเอกชน และควรมีการศึกษาหรือวิจัยเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน แล้วนำปัญหาเหล่านั้นมา ร่วมกันวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขและปรับปรุงให้ดีขึ้น เพื่อให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ทุนทางสังคมให้เกิดความยั่งยืน เนื่องด้วยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการจัดการเพื่อให้ชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา พร้อมไปกับการบริหารจัดการผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างทั่วถึง โดยชุมชนที่จะทำการท่องเที่ยว ต้องคำนึงถึง 9 เครื่องมือ คือ (1) การหาเพื่อนร่วมทาง (2) สร้างกิจกรรม (3) นำเสนอสิ่งที่มี (4) ทำให้ดี (5) ทำให้เด่นทำให้ดัง (6) สานและผูกสัมพันธ์ (7) หากันให้เจอ (8) เขาและเธอคือใครที่ใจตรงกัน (9) ฉันให้เธอไป ฉันจึงได้เธอมา และ (+1) สานเสวนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นจุดคานงัดต่อการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ได้อย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) , 2561, น. 10-13)

ข้อเสนอแนะ

1. ควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนทุกชั้นตอน คือ การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ การปฏิบัติตามโครงการ และการร่วมติดตามและประเมินผลตามโครงการ การรับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วม นั้น เป็นแนวทางที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ทุนทางสังคมของชุมชนนครชุม กำแพงเพชร และให้เห็นว่าทุนทางสังคม โดยเฉพาะการรวมกลุ่มหรือรวมตัวกัน จัดสรรทรัพยากรกันเองของคนในชุมชนที่มีความเชื่อใจกัน สามารถทำให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมในหลาย ๆ ด้าน เพราะต้นกำเนิดของทุนทางสังคมคือ การมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันหรือทำกิจกรรมที่เกิดความร่วมมือกัน ฉะนั้น หากชุมชนมุ่งหมายที่จะให้การท่องเที่ยวในชุมชนเป็นทุนทางสังคมสำหรับคนในชุมชนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม จำเป็นจะต้องยอมรับการเข้ามามีส่วนร่วมของคนในชุมชน รวมถึงการให้ข้อมูลข่าวสารและการตัดสินใจในทุกระดับเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยการจัดอบรม การประชาสัมพันธ์เพื่อให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญ และให้ความร่วมมือเข้ามามีส่วนร่วมกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนมากขึ้น

2. ในด้านการให้บริการกับนักท่องเที่ยว ชมรมการท่องเที่ยวควรให้บริการด้านข้อมูลข่าวสาร การต้อนรับนักท่องเที่ยวให้ทั่วถึงมากขึ้น เช่น การจัดทำเอกสาร แผ่นพับ ประชาสัมพันธ์ข้อมูลต่าง ๆ ในชุมชนเพิ่มเติม เพื่อเป็นการแนะนำชุมชนในเบื้องต้นให้นักท่องเที่ยวได้รู้จัก หรือการจัดอบรมสมาชิก

ชมรมการท่องเที่ยวและชาวบ้านในชุมชน ให้มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ทุนทางสังคมของชุมชนนครชุม ตลอดจนความรู้ในท้องถิ่น ให้มีความพร้อมในการให้บริการการแนะนำข้อมูลชุมชน จนสามารถถ่ายทอดความรู้ทั้งหมดในชุมชนนครชุมแก่นักท่องเที่ยวได้

3. การให้ความสำคัญกับทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ทุนทางสังคมของชุมชนนครชุม เพราะการที่ชุมชนมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนจำนวนมากนั้น ถือเป็น การช่วยประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนไปนัยหนึ่งด้วย แต่คนในชุมชนต้องมีการอนุรักษ์และหวงแหนทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน เพราะการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ความอยู่ดีมีสุข ตลอดจนรักษาอัตลักษณ์ วิถีวัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น โดยดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ให้เป็นการท่องเที่ยวทางเลือกที่จะนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผ่านเครื่องมือการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งจะ เป็นตัวช่วยสำคัญในการไปสู่เป้าหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

4. การจัดสรรผลประโยชน์จากนักท่องเที่ยวต้องมีความชัดเจน มีคณะกรรมการรับผิดชอบในด้านการจัดทำสถิตินักท่องเที่ยว ระบบบัญชีรายรับรายจ่าย และจัดสรรรายได้ของชมรมการท่องเที่ยวในส่วนต่าง ๆ ให้เป็นระบบมากขึ้น รวมถึงมีการชี้แจงข้อมูลในแต่ละด้านเป็นประจำทุกปี เพื่อเป็นการบริหารจัดการที่สมดุลระหว่างความต้องการของนักท่องเที่ยวกับผลประโยชน์ของเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อ การกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- จุฑารัตน์ เจือจิ้น. (2555). *แนวทางการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม บ้านน้ำเขียว จังหวัดตราด*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เทศบาลเมืองกำแพงเพชร. (2558). *ประกาศเทศบาลเมืองกำแพงเพชร เรื่อง การรายงานผลการดำเนินงานในรอบปีงบประมาณ 2558*. กำแพงเพชร: ผู้แต่ง.
- พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์. (2557). การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาบ้านโคกไคร จังหวัดพังงา. *Veridian EJournal วารสารวิชาการ ฉบับมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 7(3), 650-665. สืบค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2562. <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/27460>.
- พงษ์จันทร์ หลวงจันทร์ดวง. (2561). การพัฒนาตัวชี้วัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม (e-JODIL)*, 8(1), 1-23. สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2562. <https://e-jodil.stou.ac.th/Page/ShowPaPer.aspx?idindex=576>.
- ภูริวัจน์ เดชอุ่ม. (2556). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: กรอบแนวคิดสู่แนวทางปฏิบัติสำหรับประเทศไทย. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากรฉบับภาษาไทย*, 33(2), 331-366.

- ภักยมณี แก้วสง่า. (2555). การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ : ทางเลือกใหม่ของการท่องเที่ยวไทย. *วารสารเทคโนโลยีสุรนารี*, 6(1), 91-109.
- สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ. (2556). *หนังสือคู่มือการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน.
- สำนักพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต. (2546). *ทุนทางสังคม (Social Capital)*, สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2562. http://pattanathai.nesdb.go.th/Knowledge_pdf/social_capital.pdf
- วีระพล ทองมา, วินิตรา ลีละพัฒนา, และ นวนจันทร์ ทองมา. (2554). *การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของชุมชนชาวจีนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ฮ่อง อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงใหม่ (รายงานผลการวิจัย)*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (2561). *9+1 Building Blocks เครื่องมือการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างมีส่วนร่วม*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.